

ESKUBIDEEN URRAKETA

Protesta mugimenduak babestu beharra nabarmendu du HRWren txostenak

Gobernu autoritarioen kontrolik gabeko boterea giza eskubideen aurka-ko mehatxua da mundu osoan, Human Rights Watch erakundeak 2022ko txostenean salatu duenaren arabera. Bertan, Errusia, Txina, Afganistan, Iran edo Etiopiako erregimenak aipatzen diren arren, giza eskubideak aldarrikatzen dituztenen zinismoa eta neurri bikoitza ere deituta ditu HRW erakundeak.

Esaterako, Ameriketako Estatu Batuak Saudi Arabiarekin negoziatzen ari direla, nahiz eta Joe Biden presidenteak Riadi boikota egiteko deia egin zuen hautagaia zenean; Kaxmirren musulmanen aurka egindako erasoei buruzko ikerketak babesten dituela Pakistanek, baina bizkarra ematen diela Txinako uigurren aurkako balizko krimenei, eta herrialde askok harremanak estutu dituztela Indiarekin, nahiz eta bertako gobernuak Pekingo errepresioa imitatzen duen, HRWren txostenak dioenez.

«Afganiar eta siriar errefuxiatuek sentitu dute, benetan, neurri bikoitz hori», nabarmendu du Tirana Hassan HRWko zuzendariak.

Horietako asko «etxean ego-tera behartuta daude, lan egiteko eskubiderik gabe, bisa baliogabetuko zaien edo amai litekeen jakin gabe, eta seguru sentitzen ez diren leku batera itzuli beharko dute. Kontraste gogorra da Europak Ukrainako errefuxiatuei eman dien erantzunarekin alderatuta», esan du erakunde humanitarioko arduradunak.

HRWren arabera, nazioarteko komunitateak protesta mu-

 GIZA ESKUBIDEAK / GAUR8

Nazioarteko komunitateak gobernuen gehiegikerien kontrako protestak babestu behar dituela adierazi du Human Rights Watch erakundeak 2022. urteari buruzko txostenean. Bertan, gobernu autoritaroen kontrolik gabeko botereak giza eskubideak mehatxatzen dituela mundu osoan gogorarazi du.

gimenduak babestu behar dituzte gobernuen gehiegikeriei aurre egiteko eta erregimen horiei erantzuten dieten taldeei arreta politikoa eskaini behar die.

Hala, eskaera berezia egin die Myanmar edo Sudaneko buru militarrekin harremanak duten estatuei eta erakundeei, –AEBak, Europar Batasuna, NBE edo Asean, bestak beste– presioa egin dezaten. 2022an

izan diren krisiek –Ukrainatik Txina edo Afganistaneraino– «giza sufrimendu oldea utzi dute, baina aldi berean giza eskubideen arloan lidergorako eta estatuek eskubideak defendatzeko bide berriak» ireki dituztela uste du erakundeak.

Ukrainaren kasuan, esaterako, munduaren arreta jaso duela nabarmendu du erakundeak eta giza eskubideen sistemaren baliabideak abian jarri

Myanmaretik ihes egindako rohinyak, Indonesian.
Chaldeer MAHYUDDIN | AFP

direla uste du. Nazio Batuen Erakundeko Giza Eskubideen Kontseiluak edo Nazioarteko Auzitegi Penalak ikerketak ireki dituztela gogorarazi du.

Giza eskubideen urraketa- ren zerrenda luzea den arren, hona hemen txostenean jasotzen direnetako batzuk.

AMERIKETAKO ESTATU BATUAK

AEBen aldeko joera izatea leporatzen zaio sarritan Human Rights Watch erakundeari. Txostenean zenbait kritika agertzen dira, ordea, Bidenek atzerrian hartutako estrategiak giza eskubideak urratzeko bideak irekitzen dituelako. Guantanamo espetxean oraindik ere 36 pertsona daudela ere nabarmendu du. Aldi berean, Egipto, Israel edo Saudi Arabiari laguntza militarra ematea salatu du.

ASIA

Txinaren kasuan HRWk salatu du ez duela inongo azalpenik eman «Ekialdeko Turkmenistanen (Xinjiang) milioi bat uigur eta beste musulman turkiar batzuk atxilotu eta torturatu edo haiei behartutako lanak ezarri izanaz».

2021ean boterea eskuratu zuen Myanmarreko militar taldeak, bestalde, gehiegikeriak areagotu baino ez du egin. Ildo horretatik, krisiari erantzun bateratua emateko eskatu die HRWk inguruko herrialdeei (Indonesia, Malasia, Singapur, Filipinak eta Thailandia) militarren finantza-keta mozteko. «Urte hau kritikoa izango da», gaineratu du.

Gerra-krimenen eta gizarte-riaren aurkako krimenen erantzule izatea leporatu die militarrei: «Masa-hilketetan, atxiloketa arbitrarioetan, torturan, sexu-indarkerian eta zi-

bilan aurkako erasoetan inplikaturik egon dira, arrisku handieneko komunitateei laguntza humanitarioa banatzea oztopatzeaz gain». Demokraziaren aldeko 16.000 ekintzaile baino gehiago arbitrarioki atxilotu eta, gutxienez, 2.300 pertsona hil dituzte Myanmarren.

Afganistanen, emakumeen egoera izugarri okertu zen iaz, talibanak abuztuan boterera iritsi zirenean, neskatoen hezkuntza eragozteko, unibertsitate sartzeko debekatzeko eta lanaren eta askatasun sozialen arloetako lege gogorrekin. Eta disidentzia baketsua zapaltzen duten arauak eta politikak ere ezarri dituzte.

Fundamentalisten neurriek bazterrean utzi dituzte azken bi hamarkadetakoa lorpen asko. Halaber, errepresio gogorra egiten dute eskubideen aldeko manifestazioen aurka,

«Afganiar eta siriar errefuxiatuek sentitu dute, benetan, neurri bikoitz hori. Kontraste gogorra da Europak Ukrainako errefuxiatuei eman dien erantzunarekin alderatuta»

«Krisiek giza sufrimendu oldea utzi dute, baina aldi berean giza eskubideen arloan lidergorako eta estatuek eskubideak defendatzeko bide berriak ireki dituzte»

protestak bortizki zapalduz eta parte-hartzaile gehienak atxilotuz.

Bestalde, «Afganistango biztanleen %90ak baino gehiagok elikagai-segurtasunik eza pairatu zuen iaz, urte osoan», eta horrek bereziki eragin zien emakumei eta neskatoei, lan egiteko murrizketak ezarri baitzizkiete.

Iranen, errepresioaren ondorioak ere ezagunak izan dira irailean Mahsa Amini gaztea atxilotu eta hil zutenetik.

Protesten kontrako errepresioan «gehiegizko indar hilgarria» erabili, justifikaziorik gabeko kargupean ehunka pertsona espetxeratu eta epaiketa sumarioetan eta «larriki bidegabeak» diren epaiketan heriotza-epaiak ezarri izana salatu du HRWk, besteak beste.

Teheranen kontrako presioa areagotzeko eskatu die erakundeak, bereziki, «hego globaleko herriei».

Iranen 400 hildako inguru izan dira eta protestak geldiarazteko asmoz, hamasei heriotza-zigor ezarri dira. Horieta-rik lau exekutatu egin dituzte. Irango ekintzaileek salatu dutenez, epaiketak ateak itxita egiten dira, denbora errekorrean, torturapean lortutako aitopenekin eta kasu askotan abokaturik gabe.

HRWk salatu duenez, 15.000 manifestari baino gehiago atxilotu dituzte jendez gainezka dauden espetxeetan.

Bestalde, drogen inguruko delituekin lotutako exekuzio kopuruak ere gora egin du (gutxienez, 130). Emakumeek ere diskriminazio larriak jasaten dituzte ezkontzari, dibortzioari, herentziari eta guraso-aharari buruzko erabakiei dago-

kienez, eta gero eta feminizazio-kasu gehiago daude.

Hain ezagunak ez diren beste salaketa batzuk ere jasotzen ditu txostenak. Adibidez, Hego Koreako Gobernuak lan handia du aurretik «emakumeen eta neskatoen, etorkinen, atzerritarren, adinekoen, desgaitasuna duten pertsonen eta LGBTI kolektiboko herritarren aurkako diskriminazioari aurre egiteko», adierazi du HRWk.

Yoon Suk-yeol presidente kontserbadorearen Gobernuak Ipar Korean gertatzen diren giza eskubideen urraketez arduratzen da, baina etxean bertan ere badu zeregina.

GOLKOKO HERRIALDEAK

Era berean, Golkoko herrialdeetan, hala nola Saudi Arabian, Qatarren edo Arabiar Emirerri Batuetan, gehiegikeriek, errepresioak eta diskriminazio praktikak jarraitzen dute, bereziki emakumeekin.

Saudi Arabiako agintariek disidente baketsuak eta giza eskubideen aldeko ekintzaileak atxilotu dituzte eta hainbat hamarkadako espetxezigorra ezarri diete.

«Atxiloketa-zentroetako abusuzko jardunbidea, hala

Polizia Tunisian, presidentearen aurkako protesta batean. Fehti BELAID | AFP

HERIOTZAK MIGRATZAILEEN ITZULKETEN ONDORIOZ

Espainiar estatuan, «bero-beroan egindako itzulketen» ondorioz gertatutako etorkinen heriotzak gogorazti ditu Human Rights Watch erakundeak. Ekainean, gutxienez, 23 pertsona hil ziren Melillako mugan. «Espainiaren kudeaketak eta etorkizunean gerta daitekeenak kezkatzen gaitu», esan du. «Garrantzitsua da Espainiak Marokori pertsonarik ez itzultzea, asilo baldintzak oso ondo aztertu ez baditu», gaineratu du. Pobreziaren igoeraz ere kezka azaldu du, biztanleen %27,8 pobrezia arriskuan baitago.

Sri Lankan, gobernuaren aurkako manifestazio batean, moje budista bat poliziaren ur-kanoitik ihesi. Ishara KODIKARA | AFP

nola tortura eta tratu txarrak, espetxeratze arbitrario luzeak eta lege-prozesu argirik gabe ondasunak konfiskatzea oraindik ere orokorrak dira», dio HRW-k

Adibidez, martxoan, agintari saudiarrek 81 gizon exekutatu zituzten –exekuzio handiena hamarkada luzez–, nahiz eta berriki heriotza-zigorren erabilera murrizteko konpromisoa hartu duten. Iragarritako lege-erreformak hutsean geratu dira. Emirerrien kasuan ere, lege sorta zabalari zuzenketak egin zizkioten 2022an, baina herrialdeak disidenteen aurkako errepresio eta zentsura kanpaina kezkagarriarekin jarraitu du.

Qatarren, FIFAre Munduko Txapelketak munduaren begiak erakarri ditu eta langile migratzaileek herrialdean jasaten dituzten abusu larriak azaleratu dira. Egindako lan-reformek oso eragin txikia izan dute, berandu sartu direlako indarrean eta gutxi aplikatu direlako.

Lama Fakih HRWko Ekialde Ertaineko eta Ipar Afrikako zuzendariak adierazi duenez,

2022an Ekialde Hurbilean, oro har, «errepresio sistemakoak araua izaten jarraitu zuen», baina itxaropena agertu zuen «eskubideak eskatzeko antolatzen diren» tokiko gizarte mugimenduekin, batez ere Iranen eta Tunisian.

IPAR AFRIKA

Kais Said Tunisiako presidentearen botere kontzentrazioak trantsizio demokratikoa «atrofiatu» du, HRWk salatu duenez. «Agintariek neurri errepresiboak hartu dituzte oposiziogileen eta kritikoen aurka», batzuetan «presidentea, segurtasun indarrak edo beste funtzionario batzuk publikoki kritikatzearagatik».

«Israelgo agintarien praktikak, juduek palestinarekiko duten nagusitasunari eusteko politika, apartheid eta gizateriaren aurkako krimenen parekoak dira»

Qatarren, FIFAre Munduko Txapelketak munduaren begiak erakarri ditu eta langile migratzaileek herrialdean jasaten dituzten abusu larriak azaleratu dira

Saidek, 2021eko uztailaren 25etik, botere osoz gobernatzen du eta eskubideak bermatzeko tresnarik gabeko sistema presidentziala ezartzeko konstituzio berria proposatu du.

Aljeriari buruz, aktibistak, abokatuak eta kazetariak auzipetzen jarraitu duela dio HRWk, baita gizarte zibileko erakundeak desegiten ere. 250 pertsona inguru atxilotuta zeuden, urrira arte, «protesta baketsuetan parte hartzeagatik, aktibismoagatik edo adierazpenagatik».

Aljeriako agintariek gero eta gehiagotan erabiltzen dituzte terrorismoarekin lotutako karguak giza eskubideen defendatzaileak, aktibistak eta kritikoak epaitzeko.

Egiptoko Gobernuak zuritze-kanpaina bati ekin zion, batez ere COP27 Klimaren Goi Bileran, eta Al Sisi presidentek 2022 «gizarte zibilaren urtea» izendatu zuen, oinarritzko askatasunak murrizten dituzten legeak indargabetu gabe eta errepresioarekin jarraitu duen arren.

«Egiptoko kartzeletan milaka pertsona daude atxilotuta aurrekari politikoengatik, eta gobernuak isilpean gordetzen du haien kopurua. Barne Ministerioako poliziak eta Segurtasun Nazionaleko agenteek oposiziogileak indarrez desagerrarazten jarraitu dute. Kartzelako agintariek eta Egiptoko segurtasun indarrek tratu txarrak ematen dizkiete atxilotuei, baita sexu-indarkeria sistematikorekin ere, ia inpunitate osoz degradatzeko», HRWren arabera.

PALESTINA

Palestinaren kasua giza eskubideen urraketen adibiderik ezagunenetakoa izanik, in-

punitate handienekoa ere bada. Human Rights Watch erakundeak nabarmendu duenez, Israelgo koalizio gobernuarekin palestinaren aurkako errepresio gordina areagotu egin da.

«Israelgo agintarien praktikak, judu israeldarrek palestinarekiko duten nagusitasunari eusteko politikaren zati gisa abiarazitakoak, apartheid eta gizateriaren aurkako krimenen parekoak dira», adierazi du erakundeak. Bere txostenak Gazaren aurkako erasoek 49 palestin hil zituztela dio, eta oraindik ere blokeoak bi milioi pertsonaren mugimendu askatasuna mugatu eta bizitza hobetzea galarazten duela.

Zisjordanian ere operazio militarrek, 2022an, 147 palestin hil zituztela jasotzen du txostenak: 2005etik hildakoen kopuru altuena.

Bestalde, «atxikoleta administratibopean» (kargurik eta epaiketarik gabe) dauden presoek kopurua azken bi hamarkadetakoa altuena da –866 preso–.

Halaber, «gerra krimenez» jo du Israelek Zisjordanian okupatuko kolonietara lekualdatzea sustatzea. Aldi berean, 2022an, palestinaren 851 etxebizitza suntsitu zituzten eta beste mila suntsitzeko bai-mena eman zuen Israelek.

AFRIKA

Afrikan, gutxienez, hamabost gatazka armatutan –Kongoko Errepublika Demokratikokoa, Kamerungoa, Etiopiakoa, Mozambikokoa, Malikoa, Burkina Fasokoa eta Hego Sudanekoa barne–, gobernu indarrek edo estatuz kanpoko talde armatuek zibilen aurkako abusuak egin zituzten 2022. urtean, HRWren arabera.

Carine Kaneza Nantulya HRWren Afrikarako zuzendariordeak «krisi horietako milioika biktimei justizia emateko indarrrik ez egitea» aurpegiratu dio Afrikako Batasunari.

Etiopian, Tigray iparraldeko eskualdeko matxinoen eta Gobernu zentralaren arteko gerrak inpaktu suntsitzailea izan du populazio zibiletan.

HRWk M23 mugimendua ere gaitzetsi du, «Ruandaren babesarekin, Kongoko Errepublikak Demokratikoko ipar-ekialdean izugarrikeriak» egin dituelako.

Mozambikeko iparraldean, mehatxu jihadistaren ondorioz, milioi bat pertsona inguru lekualdatu dira lau urtean.

Arazo horrek Saheleko herrialdeak ere astindu ditu, hala nola Mali, Burkina Faso –jihadismoaren ondorioz bi estatukolpe izan zituen 2021ean– eta Niger, besteak beste. Mali «islamiar matxinoen hazitegia da (...) eta gainezka egin du».

«Sahel eskualde osoa dago arriskuan», ohartarazi du erakundeak. Talde jihadistien erasoek zein segurtasun indarren errepresaliek zibilen heriotzak eragin dituzte.

Gainera, GKEak dio trantsizio gobernu batzuetako agintariekin gogor zapaldu dituztela kritika eta disidentzia politikoko baketsua, Txaden eta Sudanen gertatu den bezala.

Hala ere, aurrerapenak ere gertatu ziren 2022an, ankerkerien biktimen justiziari begira: urrian, Afrika Erdiko Errepublikako Zigor Auzitegi Bereziak kartzela zigorra ezarri zien hiru matxinori gerra-krimenengatik eta gizateriaren aurkako krimenengatik.

LATINOAMERIKA

Latinoamerikako giza eskubideen egoera «azken urteotako

okerrenetakoa da», HRWren analisiaren arabera.

«Zuzenbide-estatua oso larri hondatu da eskualde-mailan», adierazi du eta adibide gisa «hauteskunde-sistemen, Bote-re Judizialaren, prentsa independentearen eta gizarte zibilaren aurkako eraso zuzenak eta frontalak» jarri ditu. «Demokratikoki aukeratutako liderrek ere demokraziaren zutabeak arriskuan jartzen dituzte», gaineratu du.

Erregimen oso autoritarioen –Honduras edo Brasil– amaierarekin edo gobernu batzuen erabakiak geldiarazi dituzten auzitegien erabakiekin «erresilientzia demokratikoa» seinaleak izan diren arren, «garaipen pirrikoak izan dira».

Eskualdeko erronka kronikoak «izugarriak» dira: pobrezia (Latinoamerikako biztanleriaren heren bat pobrezian bizi da), aberastasunaren banaketa desberdina (biztanleriaren %20ak diru-sarrera globalen erdia bereganatzen du), klima-mehatxua eta baso-soiltzea, eta eskualde osoan indarkeria-maila handia, hain zuzen. Arazo horiek larriagoatu egin ziren zenbait herrialdetan 2022. urtean: Haitin, esaterako.

Arazo horien baturak indarkeriatik edo pobreziatik ihes egin nahi duten milioika pertsonaren exodoa eragin du: egoera bereziki larria da Venezuelaren (7,1 milioi desplazatu) eta Erdialdeko Amerikaren kasuan.

Kolonbian, indarkeria modu berriak agertu dira, eta biolentzia bake prozesuaren aurreko mailara iritsi dela dio HRWk. Giza eskubideen defendatzaileak, kazetariak, FARCEko gerillari-ohiak eta beste aktibista batzuk dira jopuntuak.

Egiptoko Gobernuak zuritze-kanpaina bati ekin zion 2022an, batez ere COP27 Klimaren Goi Bileran, oinarritzko askatasunen murrizketekin eta errepresioarekin jarraitu zuen arren

Mali «islamiar matxinoen hazitegia da (...) eta gainezka egin du. Sahel eskualde osoa dago arriskuan». Jihadistek zein segurtasun indarrek zibilen heriotzak eragin dituzte

2022. urtean, urrira bitartean, giza eskubideen 182 defendatzaile hil zituzten.

Txilen, Polizia Nazionalaren erreforma oso poliki egiten ari dela eta abusuak egiteko esparrua irekita dagoela nabarmendu du erakundeak. Kubak oposizioak kartzelatu dituela ere salatu du eta, bestalde, irla isolatzeko AEBen politikak, Bidenek jarraitu duenak, porrot egin duela gaineratu du. El Salvadorren, Nayib Bukele presidenteak instituzio

demokratikoak bereganatzeko hartutako neurri gogorrak gogorarazi ditu txostenak eta salbuespen egoeran abusuak izan zirela.

Nikaraguan, bestalde, «kritikoen, kazetarien eta giza eskubideen defendatzaileen kontrako errepresio sistematikoa» salatu du HRWk.

Azkenik, indarkeria eta zigorgabetasun mailak «errekor historikoetara iritsi dira Mexikon, 100.000 biztanleko 28 homizidiekin».

Londresen, Irango errepresioaren eta exekuzioen kontrako protesta bat.
Justin TALLIS | AFP

